

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Gnoti Seautón, Sive Arnoldi Geulincs Ethica

Geulincx, Arnold

Lugd. Batav., MDCLXXV

De Ratione, §. 2.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48728](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48728)

Amor affectionis, aut benevolentiae est (hic ad virtutem non facit, cum nos Rationi bene aut male facere non possimus) aut concupiscentiae est (& hic multo minus ad virtutem facit, cum eo amore nos ipsos amemus, non rationem) aut obedientiae est (& hic denique virtutem constituit: nam alius amor in rationem non quadrat.) Hæc Num. 6. 7. & 8.

Inter hæc notatur etiam error vulgi. Hi enim sensibus dediti virtutem constituunt in amore affectionis, seu in certâ passione, & ideo cum illa passione carent, magnopere anguntur. Hæc Num. 3. & 4.

§. 2. Ratio.

Quid sit Ratio, non debet dici, imo ne potest quidem (vide sis Logicam nostram, præsertim *par. 4. sec. 1. cap. 6. & ibid. cap. 12. num. 4.*) Quid inquam, sit Ratio; ¹ satis superque notum est nobis omnibus, ² quorum hoc insigne est, rationales

¹ *Satis superque notum est nobis omnibus.* Et ideo non debet dici quid sit: nam dicere quid sit, est declarare; jam autem quod satis notum est & clarum, declarari amplius non debet.

² *Quorum hoc insigne est, rationales esse.* Ideo ratio tam clara nobis est, quia est aliquid nostrum, quod no-

nales esse: Nec refert, quod Ratio quam plurimis occasionibus ignota sit, obscura, perplexa: ³ nam sufficit eam in aliquibus sal-

nobiscum jugiter circumferimus, quodque cum volumus inspicimus, sicut simili de causa §. 1. sub initium dictum fuit, quid sit amor non esse dicendum: eadem enim est utriusque causa & hæc talia dum scholæ definitionibus logicis illustrare voluerunt, nihil aliud egerunt, quam ut sibi ac aliis quasi deditâ operâ, obscura ea reddere velle viderentur.

3. *Nam sufficit eam in aliquibus saltem circumstantiis perspectam habere.*] Ratio Ethica hic omnibus hominibus satis perspecta est: ubi nihil valet, ibi nihil velis, seu nihil frustra faciendum est, quod est exemplum rationis Ethicæ imo vel summum Ethicæ principium: ex quo facile sequuntur omnes & singulæ obligationes, quæ utramque paginam in Ethica faciunt, & de quibus agitur infra. Si enim nihil frustra faciendum, ergo non reluctandum Deo vocanti, & ab humana conditione nos solventi seu mortem indicenti (quæ est prima obligatio.) Si nihil frustra faciendum, ergo non reluctandum Deo ac huc vivere jubenti, adhuc nos in humana conditione detinenti (quæ est secunda obligatio.) Et si hæc i a sint, ergo victus quærendus (quæ est tertia obligatio) & si ita ergo munus aliquod fungendum, &c. Cum igitur ratio in his omnibus tam manifesta nobis sit, non debemus absolute dicere, rationem obscuram nobis esse; etiamsi alibi forte etiam in rebus moralibus obscura nobis esset: V. G. incensâ turri, in cujus forte culmine consistimus, exiliendumne sit an permanendum: hic quidem ratio obscura est omnibus, qui *Ethicæ periti* (nam quod cæcus non videt, hoc cæcitati, non solis fulgore imputandum) non sunt; sed non ideo obscura est ratio: nam quod alicubi manifestum, alicubi tectum & obscurum, id absolute manifestum, & tantum secundum quid obscurum est.

faltem circumstantiis perspectam habere,
ut non ignota dicatur: + Sicut patrem
suum

4 Sicut patrem suum filiusfamilias novit; etiam si
non noverit illum eminus versantem, aut in tenebris, aut
in conferta hominum huc illuc discurrentium turba, aut
habitu peregrino, vel muliebri larvatum.] In his om-
nibus casibus filiusfamilias absolute dicitur patrem
suum novisse, sed tantum non agnovisse dicitur:
multum enim interest inter cognoscere & agnoscere:
multa enim cognoscimus, quæ jam non agnoscimus:
& filiusfamilias hic agnoscit quidem patrem suum,
sed sic larvatum non agnoscit: sic etiam Ethicæ rudes
cognoscunt rationem, sed non agnoscunt eam in his
V.G. circumstantiis; cum turris incenditur, & quis
culmine ejus deprehensus est, liceatne exilire an per-
manendum sit? In his enim & similibus circum-
stantiis, ratio iis quodammodo larvata est aut velata;
velamento autem isto per bonam Ethicam detracto,
non tantum noscunt, sed & agnoscunt nobiscum ra-
tionem sub illo velamento latentem. Hic interim
pandit se insigne discrimen inter cognitionem & a-
morem: nam quod alibi noscis, alibi non noscis, hoc
absolute noscis; sed quod alibi amas, & alibi non
amas, hoc absolute non amas: unde qui amicum amat
juxta tritum hunc versiculum,

Dum fueris felix multos numerabis amicos,

Tempora si fuerint nabilia, solus eris.

clare intelligitur non amicum amare, sed amici for-
tunam. Similiter qui rationem alibi amat (V.G. cum
parcendum est sumptui) alibi non amat (V.G. cum
sumptus faciendus est) is absolute non amat ratio-
nem, sed ad summum amat certum modum & cir-
cumstantiam rationis: Ex quo jam etiam incidenter
patet verum esse illud Stoicorum paradoxum: *Qui
unum habet, omnes habet virtutes*: nempe non datur
rationem alibi amare, & alibi non amare; sed qui
eam alibi non amat, nusquam eam amat.

suum filiusfamilias novit; etiamsi non no-
verit illum eminens versantem, aut in tene-
bris, aut in conferta hominum huc illuc
discurrentium turba, aut habitu peregrino
vel muliebri larvatum. Sed hæc latius dis-
cutere, non est hujus loci: &, ut dixi, Lo-
gicam meam adeas licebit. Igitur ad rem:

2. Virtus est Amor Rationis, & non
tam propriè aut saltem non tam propè
ipſius

5 *Et non tam propriè, aut saltem non tam propè
ipſius Dei in se.*] Ut ratio hic reddatur, cur virtutem
potius amorem rationis, quam amorem Dei esse di-
xerimus. Christiani quidem in Ecclesiis suis hoc sem-
per dicunt, Virtutem esse amorem Dei, & verum di-
cunt, est enim quodammodo virtus magis Dei, quam
legis ejus amor: sicut enim qui mandatum principis
amat (id est, obedire ei vult) magis mandatum illud,
quod in tabulis exaratum est, amat. Sic boni omnes
magis legem Dei seu rationem, ut à Deo concepta
est, quam quod ab eo dimanat, & in mente nostra,
ceu in tabula exaratum est, colunt & obediendo di-
ligunt; Jam vero lex illa seu ratio seu decretum nos
obligandi in Divina mente, re ipsa Deus est: sub hac
igitur consideratione tam piâ merito dicunt Christia-
ni virtutem magis esse timorem Dei, quam legis ejus;
sed verò absolute secundum *angelos*, id est, accu-
ratam diligentiam Scholasticam ac Philosophicam
loquentes, dicere debemus, virtutem amore illo obe-
dientiali, in quo natura ejus absolvitur, non tendere
in Deum usque; sed ante deficere sub ipso nimis ex-
celso atque sublimi, quam ut amore nostro attingi
possit, & in lege ejus seu ratione stare atque termina-
ri, quod rationibus, quæ hic in textu subjiciuntur, in-
victissime probatur.

ipsius Dei in se : Deo enim, quidquid agamus, aut non agamus, necessario obedi-
mus : Alioqui enim quomodo Deus erit
(quod necessario est) beatus, si voluntati
ejus resistere quisquam valet ? si fiat ali-
quid, quod ipse fieri non vult ? Nihil enim
aliud est infelicem esse, quam pati aliquid
contra animi sui sententiam : & unusquisque
que nostrum est infelix hoc ipso, quo ali-
quid fit vel est, secus quam volumus.
Igitur Propositum obediendi Deo in se
& separatim à Ratione, tam est ineptum in
nobis, quam propositum procurandi ut
mons habeat suam vallem, aut tres anguli
in triangulo simul sumpti, æquales sint
duo-

6 Deo in se & separatim à ratione.] Obedimus Deo
in modo & in consideratione aliqua nostra : scilicet in
illa consideratione, qua consideramus illum ut legis-
latorem nostrum, ut concipientem in se rationem,
quam nobis dicit & insculpat ; & propositum ipsi sic
obediendi non est vanum, non est malum : sed con-
tinet in se totam virtutis naturam (ut jam paulo ante
satis annotavimus) sed propositum obediendi Deo in
se, ut absolute in se est, & seclusâ quâvis tali conside-
ratione, ineptum est, vanum est, atque ridiculum, imo
cum bene discutimus impium : supponit enim clare
Deum indignum opus nostræ, Deum cui benefacere
nos possumus, id est, Deum certo negotio inferiorem
nobis : vis enim facere quod ipse vult, & putas te
posse facere quod ipse non vult, quid hoc aliud est,
quam persuasum tibi esse, posse te de illo bene vel
male mereri ?

duobus rectis: Absolutæ illi, veræ & rigi-
dæ Dei voluntati parere velle, ⁷ est actum
agere: velis nolis, parebis: sicut & res
omnes necessariò parent (Quomodo au-
tem inde nullatenus sequatur ⁸ quod Deus
sit auctor Peccati, item quomodo hæc
⁹ cum

⁷ *Est actum agere.*] Alibi paræmia est, hic veritas; nam actum agere dicuntur, qui frustra faciunt aliquid: ideo quia quod actum est adhuc agere, frustra est, & *cessante fine, cessant media* (ut scholarum axioma est) hic vero Deo absolute parere velle, est in rei proprietate, & sine ullo tropico aut proverbiali sermone id velle agere, quod jam actum est: agit enim hoc Deus atque natura, & fatali necessitate hoc egit ut omnia subiecta essent voluntati divinæ; velle te ergo aliquid ei subicere, quid aliud est, quam id agere velle, quod jam actum est? quid aliud, quam circulum de areâ suâ velle prospicere? quam haberet equidem velis tu aut nolis

⁸ *Quod Deus auctor peccati*] Etiam si velit Deus actus illos, qui sine peccato & scelere à nobis non perpetrantur; ipse tamen eo non est auctor peccati, sed auctor naturæ: non vult enim eos ut scelesti sunt, seu ut à regula, quam præscripsit, delirant; sed ut sunt res naturales, in quibus hæctenus nihil est mali.

SICUT IGITUR ULNA. Nunquam quidem similitudinibus illis hoc efficere possumus, ut absolute conciliare rem illam ineffabilem possimus: omnis enim instrumentum illud vera conciliatio supponit comprehensionem utriusque extremi: concilianda autem hic est Dei potentia cum Dei bonitate: potentia, quâ efficiat omnia, seu omnes res veras, ita ut nihil fiat præter, nedum contra voluntatem ejus; Bonitas, qua peccatum non cupit, sed execratur illud
in

in nobis merito & punit : Hoc vero utrumque conciliationis proposita membrum (Bonitatem inquam & Potentiam Divinam) ut apprehendimus clarissime, ita nequaquam comprehendere valemus : atque adeo desperatum est de omni tali conciliatione apud nos; qui intellectum finitum habemus. Et non spectat ad minimam impietatem ille humani ingenii pruritus ad conciliandum ea, quæ captum excedunt nostrum eo enim clare vergit, ut tandem Deum comprehensibilem nobis existimemus (id est, nos æquales illi) & omni conciliatione intellectu nostro detectâ, ineffabilitas ejus tollatur (quæ in eo versatur tota, ut & facere ipsum, scire nos, & quomodo faciat, nescire nos, clarissime recognoscamus) hac vero sublatâ, adorabilitas ejus auferatur (quæ ineffabilitatem tanquam necessariam causam supponit ut infra Tract. 2. ubi de pietate & religione, clare demonstrantur) omnisque adeo religio & divinus cultus intercadat. Hac igitur omni istâ conciliationum prurigne depositâ, nobis satis esse debet, quod utrumque membrum conciliationis seorsim clare distinctèque percipiamus : ut in casu posito contingit; nam clarissime intelligimus nihil fieri, nisi quod Deus directe fieri vult (quod est unum membrum) rursusque improbare, eum peccata nostra & graviter ulcisci (quod est alterum membrum).

Sicut igitur ulna (instrumentum illud deigno, quo mercatores pannum metiuntur) longitudinem quidem habet, eamque desiderat, ut sit id quod dicitur, nempe *ulna*; latitudinem vero atque crassitatem non absolute respicit (fieri enim nequit, ut quod longum est, non pariter latum sit atque crassum : ut in Metaphysica demonstramus) sed tamen ut ulna respicit (nam quid ad pannum metiendum confert latitudo vel crassitudo istius instrumenti?) sic etiam Deus, quatenus rationem nobis præscribens, & rerum agendarum ordinem, imo quatenus ipse

cum libertate actionum nostrarum consistant, non est hîc dicendi locus) Nihil illâ Veritate liquidius clariusque cogitari potest, quamdiu seorsim ab ² objectionibus & sophismatis, quæ in Scholis contra eam moveri solent, consideratur, ¹o *Deo necessario morem gerunt omnes, imo omnia; sed Legi*

- » ipse illa ratio & ille ordo est, respuit penitus & averfatur actus illos nostros, in quibus peccatum
- » aliquod & defectio à præscripta nobis regulâ ac supremâ normâ continetur; absolute vero, & prout
- » ipse est auctor naturæ, actus illos vult (nec enim fierent, si non vellet) sic enim in illis actibus nihil
- » mali est.

9 *Cum libertate actionum nostrarum consentiant.]*

Navis ocissime vectorem abripiens versus occidentem, nihil impedit, quo minus ille in navi ipsa deambulet versus orientem: sic voluntas Dei omnia portans, omnia vehens fatali impetu, nihil obstat, quominus nos quantum est ex parte nostra obluitemur voluntati ejus, liberâ & plenâ nostrâ deliberatione. His & similibus analogiis assueti, tandem rem ipsam, quæ hic magis propter insolentiam cogitationum nostrarum, quam propter se ipsam difficilis est, quasi familiaritate quadam inîtâ (hic enim fructus est similitudinum, & alio non serviunt & alio non conducunt) satis superque percipiemus.

² Quod in versione Belgicâ auctor hoc modo expressit elegantissimè. *Bezjydens stellende de twiſtreden en neus-wijſe gzeven der Scholen.*

¹o *Deo necessario morem gerunt omnes, imo omnia.]*
Ergo vanum est propositum, ei secundum se obedire velle, vanus est amor obedientiæ nostræ erga ipsum in se

Legi quam Deus nobis dixit, id est Rationi parent aliqui, & hi *Boni* dicuntur; quidam reluctantur, & hi *Mali* sunt.

3. Est etiam Virtus Amor Rationis *re-
cte*: Nam depravatam Rationem amare non est Virtutis; Ratio autem cum cir-

se consideratum, non est tamen vanus amor approbationis. Loco istius approbationis possemus ponere assensum, quo assentimur propositionibus illis, in quibus attributa Dei de ipso enunciantur, easque pro veris habemus; sed agere videtur hic assensus ad amorem revocari posse: nulla enim in assensu bonitatis malitiae moralis (quae amorem necessario consequuntur) sed tantum veritas falsitasve versatur) quae equidem multum differt ab amore obedientiae: nam approbatio respicit congruentiam effecti cum voluntate divina, ut positam; Obedientia vero respicit eandem congruentiam, ut ponendam à nobis & procurandam. Tempestas est: congruit hoc effectum cum divina voluntate (nec enim esset tempestas, nisi illam esse Deus voluisset) approbo hanc congruentiam; posita ergo jam est. Sed iudum est, & stultitia forte vel cacozelia ductus quis putat ad gloriam Dei pertinere, tempestas ut fiat; rogat igitur & alia remedia adhibet fatuus, ut fiat: hic apprehenditur congruentia tempestatis cum voluntate divina, & amatur (perverso licet amore) sed ut ponenda, non vero ut jam posita ideoque hic amor ad obedientiam pertinet.

II *Cum vero circa res morales & Ethicas versamur.*
Res morales & Ethicae supponunt res naturales & Physicas: nam notitia conditionis humanae pertinet ad physicam; sine autem illa sui cognitione, nihil de rebus moralibus boni verique statui potest, nam ex in-

ca res naturales & physicas ; versamur ,
depravatur præjudiciis & captionibus ;
cum vero circa res morales & ethicas ver-
samur , cum iisdem illis depravatur , tum
insuper cupiditatibus & passionibus : Un-
de patet depravatam Rationem non esse
Rationem : sicut enim impurum aurum
non est aurum , sed aurum & scoria : sic
depravata Ratio non est Ratio , sed Ratio
cum præjudiciis , captionibus , cupida-
tibus , affectibus . Unde nec erat neces-
sum , in Definitione adjicere illam parti-
culam *rectæ* , quia ex se inest , cum *Ra-
tionis* dictum est : sicut cum *Aurum* dici-
tur , per se inest *purum* .

C

4. Vir-

inspectione sui tota Ethica omnesque obligationes
derivantur . Ex quo sequitur Ethicam præ aliis omni-
bus scientiis , maxime obnoxiam esse erroribus ;
nam & proprias cloacas habet , unde in aliam errores
regurgitent (scil. cupiditates nostras atque libidines :
plerumque enim ut affecti sunt loquuntur homines , &
ea facienda esse dicunt , ad quæ facienda pronos se &
inclinatos sentiunt) & alienas è quibus non minus
periculosas contaminatur , scil. præjudicia , inscitiam-
que rerum Physicarum & conditionis humanæ cum
aliæ fere scientiæ suas modo cloacas habeant , à quibus
inquinantur .

g Hæ sunt id genus rerum , quod à nostrâ cognitione
non pendet , atque factum est citra ullum à nobis
auxilium : quales Sol , Luna , pontus & aether , a-
liæque quamplurima , de quibus Physica .

4. Virtutem etiam Rationis ¹² Amorem *unicum* dixi: Nam Virtus solam Rationem admittit, solam illam sinu complexuque suo

12. *Amorem unicum*] Unicus amor rationis, est utrius & solius rationis amor: Et quidem Virtutem debere esse amorem unicum erga rationem demonstratur, tum ex notione amoris, tum ex notione rationis: Ex notione quidem amoris, quia non nisi unum amare vere potes, nihil enim proprie amatur nisi finis cui: hic vel unus est, vel multi, si unus, ergo habemus intentum, & unum tantum amatur; si multi, ergo vel divisim vel conjunctim multi sunt. Si conjunctim, unum simul finem constituunt; si divisim, ergo subordinati sunt, & ille tantum qui ultimus est, proprie finis est; proprieque amatur. (Quæ magis constabunt ex Tract. 3. de fine) cum igitur virtus sit amor rationis, amari vero nisi unum eodem tempore non potest, necessum est, ut solius rationis amor sit idem, demonstratur ex notione rationis: nam si per impossibile, amor duorum simul esse posset, adhuc non posset esse rationis & alicujus alterius: Ratio enim ex speciali natura sua & conditione essentiali non permittit se coamari, sed cum amatur totum amorem in se solam deponit: Ratio enim mox atque amari coepta est, amandat amorem, quo amator ille seipsum amet: ostendit enim clarissime ei (quod inspiciendo nos ipsos discemus pag. 67 & seqq.) nihil posse ipsum, nihil valere, nec nascendo, nec vivendo, nec moriendo: ostendit item clarissime ubi nihil valet, ibi nihil volendum esse, nihil attentandum (quid enim hoc dictamine clarius dici potest?) Si igitur rationem hoc dictantem amet, id est, obedire ei velit, necessum est ut omnem sui curam à se studiumque deponat, id est, omnem sui à se amorem abdicet; vides ergo rationem

fuo dignatur ; omnem aliam contempla-
 tionem excludit ^h : Unde qui partim Ra-
 tionis , partim sui commodi , voluptatis
 aut honoris ergo , negotium aliquod ge-
 rit , malè negotium illud gerit , & non ex
 Ratione : quia nihil est ex Ratione , nisi
 quod totum , quantum quantum est , ex
 Ratione est : Inter præcepta Rationis , hoc
 unum est , *Omnia contemnenda , præter
 Deum & Rationem* ⁱ : unde nemo potest
 amare Rationem , nisi illam solam amet.
 Inest igitur etiam ex se satis illa particula
Unicus : & Virtus brevius jam definiri pot-
 est : *Amor Rationis* : Nam , & quod hic
 Amor obedientiæ esse debeat , & unicus
 esse debeat , & erga Rationem rectam ,

C 2

non

nem non pati se amari simul cum eo ipso , qui illam
 amat : Quanto minus patietur se cum aliquo tertio
 amari : quibus adde (quod ex sequentibus manifestis-
 simum fiet) duos esse tantum amores , nempe amo-
 rem Dei (rationis) & amorem mei , cum amor Dei
 excludat amorem mei , omnem ergo alium amorem
 excludit.

^h Ratio sola sponsus est virtutis : huic soli se com-
 mittit , totum se adscribit , dat , consecrat. Nec
 potest cum ratione simul alius quispiam amari , juxta
 quod belgis notum est : *Gen Minnaer lydt geen
 tweede ziel.*

ⁱ Uti patebit postea Cap. 2. Sect. 2. Ubi de hu-
 militate.

non depravatam, satis innuit notio Rationis. ^k

Argumentum hujus.

§. 2. De Ratione.

Quid sit Ratio, notum satis hoc ipso, quo notum est alicubi (hæc Num. 1.) Virtus potius est amor Rationis quam Dei; nam amor noster scil. obedientiæ (de quo hic solum sermo) supervacaneus est circa Deum ipsum, cui, velis nolis obediendum est. Amor tamen approbationis hic non abs re est, quod vide in annotatis (hæc Num. 2.)

Expunguntur ex definitione Virtutis in fronte §. 1. positæ, duæ hæc particule *Unicus*, *Rectæ*, quarum illa generi, hæc differentiæ adhæret: insunt enim hæc particule ex se: nam amor erga Rationem esse non potest, nisi unicus sit, quod tum ex notione amoris, tum ex notione Rationis probatum est; vide in annotatis. (Hæc Num. 4.)

Similiter redundat illa particula *Rectæ*, nam recta Ratio & Ratio idem sunt: nam
verum

* Innata nobis, & attentè meditantibus inter notiones primas habenda.

verum seu rectum proprietas entis est, ut scholæ loquuntur, quæ ens omne explanat, nullum restringit. (Hæc Num. 3.)

§. 3. *Habitus.*

¹ Peripatetici & Scholæ, virtutem bene agendi habilitatem esse volunt, frequenti bonarum actionum exercitio comparatam;

² sed serò veniunt: nam ante hanc eorum

C 3

virtu-

¹ Peripatetici & Scholæ, Virtutem bene agendi habilitatem esse volunt, frequenti bonarum actionum exercitio comparatam] Habitus seu habilitas duo dicit, consuetudinem & facilitatem: hanc ut effectum, illam ut causam: adeo ut habitus non sit aliud, quam consuetudine parta facilitas: Et consuetudo quidem sola non est habitus, nam quæ facilitatem non paret consuetudo, habitus non est: ut lapis sexcenties sublimè projectus, non acquirit habitum ascendendi, nam consuetudo hæc ascendendi, nullam parit in lapide facilitatem adscendendi: Facilitas etiam se solâ ad habitum non sufficit: nam globus in plano facile rotatur & volutatur, nullus tamen habitus in globo agnoscitur, quia non ex consuetudine, sed ex natura certæ figuræ pendet ista facilitas.

* Cum tota eos sequentium grege.

² Sed serò veniunt.] Cum igitur in habitu tantum duo ista sunt (consuetudo inquam & facilitas) manifestum est neutrum horum pertinere ad Rationem Virtutis, nam nec facile facere, benefacere est, utpote notum est: Et alio non est opus argumento, ut Ratio Virtutis habitui detrahatur.